

MALABAR

kültürel alanlarda diğer topluluklardan daha geri kalmasına yol açtı. Malabar müslümanları bunun da etkisiyle I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Hindistan Hilâfet Hareketi'ne büyük destek verdiler. Osmanlılar'a karşı ilgi ve sempatinin arttığı bu dönemde İngiliz hâkimiyetine karşı direniş eylemleri düzenlendi. İngilizler, 1921'de Mappilla müslümanlarının başlattığı silâhlı ayaklanmayı 5-10.000 arasında müslümanı öldürerek bastırabildiler. Direnişin ardından Malabar müslümanları uzun süre siyasi faaliyetlerde bulunamadılar. İngilizler 1947'de Hindistan'dan çekilirken bölge yeni kurulan Hindistan Devleti'nin sınırları içinde bıraktı. Malabar müslümanlarının yaşadığı ümitsizlik binlerce kişinin Pakistan'a göç etmesine sebep oldu.

1956'da Kerala eyaleti oluşturulurken Malabar toprakları Calicut, Palghat ve Kannanur idarî bölgelerine ayrılarak bu eyaletin sınırları içine dahil edildi. 1969'da Mallappuram, 1980'de Wayanad ve 1990'larda Kasargode idarî bölgeleri oluşturuldu. Böylece eski Malabar toprakları altı idarî bölgeye ayrılmış oldu. Malabar'ın en önemli şehri olan Calicut'un adı yakın tarihlerde Kozhikode olarak değiştirildi. Eyaletin en önemli limanı ise Koçin'dir. 2001 rakamlarına göre 31.838.000 olarak tesbit edilen Kerala nüfusunun yüzde 24'ünü müslümanlar oluşturmaktadır. Bölgede Katolikler'den başka Aziz Thomas, Süryânî ve Keldânî Hıristiyanları da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Nâme Defteri*, nr. 9, s. 80-81, 99, 169; S. Muhammad Nainar, *Arab Geographers' Knowledge of Southern India*, Madras 1942, s. 19; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 156-157; Aziz Ahmad, *Studies in Islamic Culture in the Indian Environment*, Oxford 1964, s. 129; Ashin Das Gupta, *Malabar in Asian Trade 1740-1800*, Cambridge 1967; R. E. Miller, *Mappila Muslims of Kerala*, Madras 1976, s. 18-20, 39-147; F. S. Dale, *Islamic Society on the South Asian Frontier: The Mappilas of Malabar 1498-1922*, Oxford 1980; Azmi Özcan, *Pan-Islamizm: Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara 1997, s. 17-18; S. Sulaiman Nadvi, "The Muslim Colonies in India Before the Muslim Conquests", *IC*, VIII (1934), s. 478-487; Y. Friedmann, "Qışat Shakarwatî Farmâd, A Tradition Concerning the Introduction of İslâm to Malabar", *JOS*, V (1975), s. 233-235; Abdülazîz el-Minkâdî, "Târîhu zuhûri'l-İslâm fi sâhîli Melîbâr min hilâli mahtûtin: Tuhtetü'l-mücâhidîn fi ba'zi ahbâri'l-Burtûğâliyyîn", *el-Veşîka*, IX/17, Bahreyn 1990, s. 160-171; T. H., "Malabar", *İA*, VII, 218-219; A. D. W. Forbes, "Malabar", *EP* (İng.), VI, 206-207.

AZMİ ÖZCAN

MALAGA

(bk. MÂLEKA).

MALAKA

Malezya'da eyalet merkezi şehir.

Malaka Malay yarımadasının güneybatı sahilinde, başşehir Kuala Lumpur'dan Singapur yönünde güneydoğuya giden anayolun orta kesimlerinde ve adını aldığı Malaka nehrinin ağzında bulunmaktadır. Batı dillerinde Malacca şeklinde yazılan ismin aslı Melaka'dır; Malayca'da "mahfuz sığınak" anlamına gelen bu ismin, fırtınalarda küçük gemi ve kayıkların nehrin içlerine kadar sokulup sığınabilmelerinden dolayı verilmiş olması muhtemeldir. Malay yarımadasını Sumatra adasından ayıran boğaz da üzerine kurulan Malaka'nın büyümesinden sonra aynı adla tanınmıştır.

Malaka 1390'lı yılların ortalarında, daha önce Sumatra'daki Palembang'dan kaçarak birkaç yıl Singapur'da hüküm süren ve ardından oradan da ayrılmak zorunda kalan Srivicaya kraliyet ailesine mensup Prens Parameşvara tarafından bir liman şehri olarak kurulmuştur. Prens Parameşvara, boğazın en dar kısmına rastlayan ve ağzında yer aldığı nehir vasıtasıyla yarımada'nın iç kesimleriyle de bağlantısı bulunan bu liman sayesinde kısa zamanda güçlenmiş, burada sonraları Malaka Sultanlığı denilen küçük bir devlet kurmuştur (bk. MALEZYA). Bu devlet varlığını, Çin-Hindistan-Batı deniz ticaretinin bölgedeki işlek limanı haline gelen Malaka'ya borçlu olduğu için yöneticileri şehrin imarına, özellikle liman tesislerinin mükemmelleştirilmesine büyük önem verdiler; geniş antrepolar, hırsızlık ve yangınlara karşı yer altı ambarları inşa ettirdiler. Ayrıca şehirdeki yabancı tüccarların ve mallarının korunmasına yönelik çeşitli güvenlik tedbirleri aldılar. Tüccarlar lehine yapılan hukukî düzenlemeler, rüşvet ve hilekârlığa karşı getirilen cezaî müeyyideler yabancı tüccarları limana çekmeye başladı. Öte yandan Malaka karşılıklı güney ve kuzey muson rüzgârlarının bulunduğu bir kavşak üzerinde kurulduğu için Hindistan ve Batı'dan gelen gemiler mart-ocak, Çin'den ve doğudaki adalardan gelenler kasım-mart ayları arasında buraya ulaşıyor ve rüzgârın durumuna göre mecburen belirli bir süre limanda kalıyordu. Böylece

Malaka çok kısa bir sürede dünya ticaret merkezlerinden biri oldu ve buna paralel biçimde siyasi itibarı arttı. Kurulmasından birkaç yıl sonra henüz 1403 yılında bir Çin heyetinin ziyarete gelmesi ve 1407'de Çin donanmasının limana uğraması kazandığı itibarın bir göstergesidir.

Malaka kurulduğu ilk yıllarda, âniden artan zenginliğine ve siyasi itibarına rağmen 2000 nüfuslu küçük bir yerleşim merkeziydi. Fakat daha sonra yarımada'nın diğer kesimlerinden ve Sumatra'dan gelen göçmenlerle, ayrıca Hint ve Çin asıllı yabancı tüccarlarla nüfusu hızla bir şekilde artarak XV. yüzyılın ortalarında 40-50.000'i buldu; XVI. yüzyılın başlarında 100.000'e ulaştığı zannedilmektedir. Batı kaynakları bu sayıyı 100.000 civarında gösterirken Malay kaynakları 190.000'e kadar yükseltirler. 1510 yılında bölgeyi ziyaret eden Portekizli seyyah Tome Pires, Malaka'nın 10.000 hâneli büyük bir şehir olduğunu, caddelerinde seksen dört çeşit dil konuşulduğunu ve şehirde 4000 civarında yabancı tüccarın ikamet ettiğini, Malaka nehri boyunca geniş bir ticaret mahallinin, özellikle güney sahillerinde milliyetlerine göre ayrı ayrı oturan halkın evlerinin ve Bertan tepesinde -Prens Parameşvara'nın yaptırdığı saray dahil- büyüleyici binaların bulunduğunu belirtir. Ona göre Malaka, yaklaşık 2,4 milyon "cruzado" (haç biçiminde Portekiz altını) değerinde ticaret hacmine sahip, dünyada eşine rastlanmayan önemli bir ticaret merkeziydi. Avrupa'nın o dönemde en zengin ticaret merkezlerinden biri sayılan Sevilla'nın ise XVI. yüzyılın sonunda ancak 4 milyon cruzadoya ulaşan bir ticaret hacmine sahip olduğu bilinmektedir. Aynı döneme ait Portekiz kaynaklarına göre şehirdeki savaşçı sayısı da 4000 civarındaydı ve çevredeki güçlerle birlikte 100.000'e ulaşıyordu. En kuvvetli ihtimalle ikinci hükümdar Megat İskender Şah'tan (1414-1423) itibaren İslâmiyet'i benimseyen Malaka sarayı, özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısında davet ettiği yabancı âlimler vasıtasıyla Malaka'yı İslâm din ve kültürünün bölgedeki merkezi haline getirdi. Böylece İslâmiyet'in çevre adalara, Filipinler'in güneyine, Borneo ve Cava'ya yayılması hızlandırıldı.

XVI. yüzyılın başlarından itibaren Portekizli sömürgecilerin dikkatini çeken Malaka 10 Ağustos 1511 tarihinde Alfonso de Albuquerque tarafından ele geçirildi ve yağmalanarak camileri, hânedan mezarları ve diğer kâgir binaları taşları kale yapımında kullanılmak üzere yıkıldı. Por-

Malaka'da
Sabutu
Jabek
Camii

tekiz denetimindeki Malaka hiçbir zaman eski ticarî üstünlüğünü devam ettiremedi. Yabancı tüccarlar yüksek gümrük vergilerinden ve resmî yolsuzluklardan kurtulmaya çalışırken müslüman tüccarlar daha çok Portekizliler'in rakibi olan Sumatra'daki Açe Sultanlığı'nın Açe Limanı'nı tercih ettiler. Şehir 130 yıl Portekiz işgali altında kaldıktan sonra Ocak 1641'de Hollandalılar'ın eline geçti ve Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin ticaret ağına sıradan bir liman haline gelerek eski konumunu iyice kaybetti. Malaka'yı önemli bir ticaret merkezi saymayan Hollandalılar, burayı esas itibarıyla Amsterdam-Batavya deniz yolunun Malaka Boğazı üzerindeki başlıca stratejik savunma merkezi olarak kullandılar. İslâmiyet, Katolik Portekiz yönetimine nazaran Protestan Hollanda yönetimi altında daha hoşgörülü bir muamele görmesine rağmen Malaka, sarayından yoksun kalması ve İslâm dünyası ile ticarî bağlantısının kesilmesi sebebiyle artık Malay toplumunun ve İslâm kültürünün gelişmesine bir katkı sağlayamadı.

Malaka, Napolyon savaşları sırasında Fransızlar'ın eline geçebileceği endişesiyle İngilizler tarafından işgal edildi (1795) ve Portekizliler'in müslüman binalarının taşlarıyla yaptıkları ünlü kalesi gelecekte düşman kuvvetlerinin muhtemel kullanımına karşı bir önlem olarak yıkıldı. Şehir 1818'de tekrar Hollandalılar'a verildiyse de 1824 tarihli İngiliz-Hollanda Antlaşması gereğince İngilizler'in denetimindeki Batı Sumatra'nın Bengkulu bölgesi karşılığında yine onlara geçti. 1826'da Hindistan'da oturan genel valiye bağlı Boğazlar İdaresi (Straits Settlements) adlı İngiliz sömürge idaresine dahil edilen Malaka ticarî önemini temelli kaybettiyse de

buna karşılık tekrar bir İslâm ilim-kültür merkezi halini aldı. 1874'ten 1957'ye kadar Singapur'daki Malezya genel valisine bağlı bir İngiliz hükümet temsilcisi tarafından yönetilen Malaka'ya bu dönemde çok sayıda Çin ve Hint asıllı yeni göçmen yerleşti. Bu dönemde şehir bir süre Japon işgali altında kaldı (1942-1945).

Malaka, halen Malezya Federasyonu'nun on üç eyaletinden biri olan Melaka'nın merkezidir. 1650 km² yüzölçümlü eyaletin nüfusu 652.000 (2003 tah.), şehrininki ise 161.000'dir. Günümüzde eskisi kadar değilse de yine büyük bir ticarî önem kavuşan Malaka Limanı'ndan kauçuk, baharat, kalay ve tropik ağaç kerestesi gibi Malay yarımadasının başlıca ürünleri ihraç edilmektedir. Şehirde kabuklu deniz hayvanları konserveçiliği başta olmak üzere çeşitli gıda sanayii kuruluşları bulunmaktadır. Malaka özellikle eski Portekiz ve Hollanda yapıları, XIX. yüzyıldan beri işlerliğini koruyan Çin çarşısı ve İngilizler'in yıktığı Portekiz kalesinin kalıntıları ile turist çekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

The Suma Oriental of Tome Pires (ed. A. Cortesao), London 1944, II, 241-246; W. Gungwu, "The Opening of Relations between China and Malacca, 1403-5", *Malayan and Indonesian Studies* (ed. J. Bastin - R. Roolvink), London 1964, s. 34-62; R. R. di Meglio, "Arab Trade with Indonesia and the Malay Peninsula from the 8th to 16th Century", *Islam and the Trade of Asia* (ed. D. S. Richards), Oxford 1970, s. 105-135; M. A. P. Meilink-Roelofs, "Trade and Islam in the Malay-Indonesian Archipelago Prior to the Arrival of Europeans", a. e., s. 137-157; K. S. Sandhu - P. Wheatley, *Melaka: The Transformation of a Malay Capital, c. 1400-1980*, Kuala Lumpur 1983; D. G. E. Hall, *A History of South East Asia*, London 1987, s. 212-213; C. O. Blagden, "Malaka", *IA*, VII, 220-221; B. W. Andaya, "Malacca", *EJ*² (İng.), VI, 207-214.

İSMAİL HAKKI GÖKSOY

MALAKA SULTANLIĞI

Malay yarımadasının güneybatısında XV. yüzyılın başlarında kurulan sultanlık
(bk. MALEZYA).

MALAKÂRÎ

Duvar ve kubbenin bezenmesinde kullanılan kabartmalı, renkli bir nakış tekniği
(bk. TEZYİNAT).

MALATÎ, Cemâleddin

(bk. CEMÂL el-MALATÎ).

MALATÎ, Ebü'l-Hüseyn (أبو الحسين المطي)

Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. Ahmed b. Abdirrahmân el-Malatî et-Tarâifî el-Askalânî (ö. 377/987)

Fıkıh, kıraat ve mezhepler tarihi âlimi.

Malatya'da doğdu. Daha sonra Askalân'a yerleştiği için Askalânî, ahşap hediyelik eşya sattığı için de Tarâifî nisbeleriyle anıldı. İlk tahsil yıllarını IV. (X.) yüzyılın ilk çeyreğinde Bizanslılar, Araplar ve diğer müslüman hânedanlar arasında birkaç defa el değiştirdiği bilinen Malatya'da geçirdi. Halkın büyük kısmı buradaki kargaşadan tedirgin olup daha emni yerlere göç ederken Malatî de ailesiyle birlikte Suriye'ye gitti. Bu arada Halep, Tarablus, Harran ve Antakya gibi şehirlerde çeşitli âlimlerden kıraat okudu. Malatî'nin faydalandığı hocalar arasında Adî b. Abdülbâki, Hayseme b. Süleyman, Ahmed b. Mes'ûd el-Vezzân yer alır. Kendisinden Ebû Muhammed İsmâil b. Recâ, Ömer b. Ahmed el-Vâsîfî ve Ebû Muhammed Abdullah b. Ömer b. Abbas el-Adevî rivayette bulundular. Malatî, Ebû Bekir b. Mücâhid ve Ebû Bekir b. el-Enbârî'den arz yoluyla kıraat öğrendi. Kıraat konusunda bir kasidesi bulunan Malatî'nin geniş bilgi sahibi olduğu, Şâfiî fıkhı alanında birçok eser telif ettiği nakledilmektedir. Daha sonra Mısır'a geçen ve Askalân'a yerleşen Malatî ilmî faaliyetlerini bu şehirde sürdürdü ve burada vefat etti.

Malatî'nin görüşleri hakkında *et-Tenbih* ve *r-red* adlı eserinden bilgi edinmek mümkündür. Özellikle yed, vech gibi ha-